

Efektivnost prostředků vynaložených v ústavní a v komunitní péči

Klient Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Zakázka Národní centrum podpory transformace sociálních služeb

Aktivita 5.3 Zpracování analýzy – Česká republika

5.3.3 b Efektivnost prostředků vynaložených v ústavní a v komunitní péči (Studie společenských výdajů a přínosů transformace ústavních služeb na služby komunitní)

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Efektivnost prostředků vynaložených v ústavní a v komunitní péči

Vydalo: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Na Poříčním právu 1, 128 00 Praha 2

www.mpsv.cz/cs/7058

Publikace byla vytvořena Národním centrem podpory transformace sociálních služeb v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR Podpora transformace sociálních služeb. Činnost Národního centra podpory transformace sociálních služeb zajistila firma 3P Consulting s.r.o.

Zpracování dat a výpočty: Ivan Guman

Oponenti odborné části publikace: Eva Gregorová, Petr Křivský

1. vydání, Praha 2013

OBSAH

1	ÚVOD	4
2	STRUKTURA NÁKLADŮ ÚSTAVNÍCH ZAŘÍZENÍ A VÝPOČTY.....	5
2.1	STRUKTURA NÁKLADŮ.....	5
2.2	VÝPOČET SLOŽEK NÁKLADŮ.....	5
	KOMENTÁŘ:	7
2.3	VYHODNOCENÍ „NADBYTEČNÝCH NÁKLADŮ“ ÚSTAVNÍCH SLUŽEB	7
2.4	DOFINANCOVÁNÍ ÚSTAVNÍCH SLUŽEB.....	13
3	STRUKTURA NÁKLADŮ VYBRANÝCH TYPŮ KOMUNITNÍCH SLUŽEB - CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ, DOZP A VÝPOČTY.....	14
3.1	VÝPOČTY NÁKLADŮ A VÝNOSŮ PRO JEDNOTLIVÉ VARIANTY KOMUNITNÍ PÉČE	14
3.2	MODELOVÉ PROPOČTY KOMUNITNÍHO ZPŮSOBU POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB DOZP A CHRÁNĚNÉHO BYDLENÍ.....	19
3.3	MODELOVÝ VÝPOČET VERSUS PRAXE	23
4	SROVNÁNÍ DOFINANCOVÁNÍ KOMUNITNÍCH A ÚSTAVNÍCH SLUŽEB	25
4.1	VYČÍSLENÍ ROZDÍLŮ DOFINANCOVÁNÍ JEDNOTLIVÝCH VARIANT KOMUNITNÍ PÉČE	26
4.2	ÚSPORY NEBO ZDROJ PRO DOPLŇKOVÉ SLUŽBY?.....	27
5	SROVNÁNÍ ÚSTAVNÍ A KOMUNITNÍ PÉČE Z POHLEDŮ EKONOMICKÉHO DOPADU NA KLIENTA A JEHO OKOLÍ	29
5.1	EKONOMICKÁ VÝHODNOST ÚSTAVNÍ A KOMUNITNÍ PÉČE Z POHLEDU PROVOZOVATELE.....	29
5.2	EKONOMICKÁ VÝHODNOST ÚSTAVNÍ A KOMUNITNÍ PÉČE Z POHLEDU UŽIVATELE .	30
6	ZÁVĚREČNÉ SHRUTÍ	33

1 Úvod

Účelem této studie je srovnat účelnost (efektivnost) vynakládání finančních prostředků v ústavních a komunitních službách.

Studie se zaměřuje na využití prostředků, které jsou určeny pro zajištění sociální pomoci a péče, v prostředí ústavních a komunitních služeb. Srovnává výši a strukturu výdajů s ohledem na poskytovanou míru podpory.

Součástí studie je také srovnání ekonomického postavení uživatele těchto dvou typů služeb – tedy toho, kolik a v jaké struktuře v těchto službách hradí a jak to ovlivňuje jeho ekonomickou situaci (schopnost tyto náklady hradit).

Studie slouží jako východisko pro diskusi o efektivnosti obou typů péče a nákladnosti výsledků transformace.

2 Struktura nákladů ústavních zařízení a výpočty

2.1 Struktura nákladů

Pobytové služby zajišťují celé spektrum služeb pro uživatele. Mezi hlavní služby a zároveň oblasti, které lze od sebe procesně i nákladově oddělit, jsou:

- **Pobyt a strava v zařízení** – sem patří náklady na samotný pobyt v ústavu a využívání společného stravování;
- **Sociální péče** – do této položky bude zahrnuta veškerá péče poskytnutá pečujícími personálem;
- **Zdravotnické služby** – zde budou zahrnuty náklady na zdravotní péči nebo provoz rehabilitace, pokud je v zařízení poskytována.

2.2 Výpočet složek nákladů

Náklady, které se nedají jednoznačně přiřadit k některé z výše uvedených tří základních oblastí, se rozdělily (klíčem) podle počtu zaměstnanců v dané oblasti. V tabulce jsou potom označovány jako „KLÍČ.“

Jako „POBYT A STRAVA“ je v tabulkách označována strava a ubytování; pakliže jsou známy položky jednotlivě, jsou následně vyčísleny také odděleně.

Personální náklady jsou do jednotlivých oblastí rozděleny dle reálných hodnot ze mzdových rekapitulací organizací.

Vzhledem k předpokladu, že strava je hrazena v plné výši, se pro následné analýzy náklady a výnosy spojené se stravou nezapočítávají. Složka doplatků a dofinancování se tak přenáší do oblasti poskytování pobytu. V tabulkách jsou hodnoty nákladovosti, výnosů a dofinancování stravy uvedeny pouze pro ucelený přehled.

2.2.1 Popis výpočtu

K analýze byla použita sebraná data jedenácti konkrétních domovů pro osoby se zdravotním postižením. Jedná se o příspěvkové organizace kraje i církevní organizace. Analyzovaná data obsahují údaje personální (přepočtené počty pracovníků všech profesí), kapacitní (počty uživatelů služeb a jejich struktura dle stupně závislosti), ekonomické údaje v rovině účetní analytické evidence). Data v tomto členění lze klíčovat do jednotlivých oblastí služeb poskytovaných v domovech pro osoby se zdravotním postižením. V průběhu výpočtu se získají údaje o osobních a režijních nákladech pro každou složku služeb (pobyt, strava, sociální péče, zdravotní péče). Tyto údaje pak jsou využity i v kalkulacích, pokud je potřeba např. aplikovat do výpočtů pouze režijní náklady na pracovníka zajišťujícího sociální péči.

Studie je provedena na příkladu zařízení v jednom kraji ČR: důvodem je dostupnost podrobných údajů potřebných pro provedení této studie. Vzhledem k podobným charakteristikám ústavní péče v celé ČR (neexistují zde výrazné regionální rozdíly) lze provedené výpočty zobecnit také na zařízení v dalších krajích (viz také kontrolní srovnání komentované níže v textu).

2.2.2 Vypočtené hodnoty

Postupným rozborem byly vypočteny hodnoty nákladů a výnosů jednotlivých oblastí služeb u každého zařízení samostatně. Poté byly provedeny přepočty na 1 lůžko a zjištěny průměry a mediány

jednotlivých hodnot. Medián¹ je vypočítán pro případ, že by v souboru byly zahrnuty také extrémně vysoké či nízké hodnoty (které se výrazně liší od hodnot vykazovaných zbytkem sledovaných zařízení). Tyto extrémní hodnoty mohou průměrné hodnoty výrazně zkreslit, proto je vedle průměru sledován i medián.

Dále jsou v některých tabulkách výpočty odlišeny podle toho, zda jde o výpočet zahrnující odpisy či nikoliv. Výpočet s odpisy říká, že do celkové hodnoty byly zahrnuty i náklady na opotřebování užívaného (odpisovaného) majetku (např. auta, budovy, či různé vybavení budov).

Hodnoty v ústavech DOZP na 1 uživatele – náklady dle jednotlivých oblastí (rok 2011)

Náklady celkem (v Kč)	bez odpisů				s odpisy			
	na den		na měsíc ²		na den		na měsíc	
	průměry	mediány	průměry	mediány	průměry	mediány	průměry	mediány
strava	125	125	3750	3750	125	125	3750	3750
pobyt	179	161	5370	4830	254	234	7620	7020
SOC.SLUŽBY	485	488	14550	14640	485	488	14550	14640
ZDRAV	151	164	4530	4920	151	164	4530	4920
celkem	938	946	28140	28380	1015	1008	30450	30240

¹ Medián se získá tak, že se seřadí všechny sledované hodnoty od nejnižší po nejvyšší a prostřední z nich (při sudém počtu hodnot průměr dvou prostředních) je medián. V určitých případech může být medián přesnější než průměr, protože zohledňuje přítomnost extrémně nízkých či vysokých hodnot ve sledovaném souboru.

² Položky na měsíc jsou v celé studii počítány: 30 x částka na den.

Hodnoty v ústavech DOZP¹ na 1 uživatele – výnosy dle jednotlivých oblastí (rok 2011)

Výnosy celkem (v Kč)	bez odpisů			
	na den		na měsíc	
	průměry	mediány	průměry	mediány
strava	117	120	3510	3600
pobyt	117	126	3510	3780
SOC.SLUŽBY	228	231	6840	6930
ZDRAV	51	54	1530	1620
celkem	513	522	15390	15660

Komentář:

Tabulky poskytují přehled o tom, jaké jsou jednotlivé náklady a výnosy ve čtyřech sledovaných oblastech na jednoho obyvatele domovů pro osoby se zdravotním postižením (v textu je dále užívána zkratka DOZP). Vidíme např., že náklady na jeden den pobytu činí celkem 938 Kč (28 140 Kč za měsíc), přičemž ubytování a strava vyjde na 302 Kč (9 060 Kč/měsíc). Pokud do nákladů zahrneme i opotřebení užívaného zařízení, činí náklady na den pobytu dokonce 1015 Kč (30 450 Kč/měsíc). Získanou hodnotu můžeme snadno srovnat s náklady, které má člověk žijící v běžné domácnosti.² Vidíme také, že průměr se od střední hodnoty příliš neliší, tudíž se skutečně blíží realitě.

2.3 Vyhodnocení „nadbytečných nákladů“ ústavních služeb

V rámci analýzy byly provedeny úkony k zjištění nadbytečných nákladů, tedy nákladů, které by teoreticky neměly při zajištění sociální pomoci (péče) figurovat. Srovnání nákladovosti a míry dofinancování³ mezi různými typy služeb je řešeno také v tomto dokumentu.

2.3.1 Vymezení a důsledky existence „nadbytečných nákladů“

Nadbytečné náklady jsou takové náklady, které vznikají při běžném provozu ústavních zařízení; s poskytováním sociální péče a pomoci přímo nesouvisejí a mají pro ně jen malý význam. Jedná se např. o tyto druhy nákladů: údržba zahrady či parku, zajištění chodu recepce, náklady na akce lákající veřejnost do prostor ústavu, cestovné, údržbu, náklady na provoz bazénu, tělocvičny či vlastního rehabilitačního zařízení, ale také provoz prádelny nebo zajištění centrálních stravovacích služeb. A mnohé jiné (další příklady jsou uvedeny v tabulce v oddíle 1.3.3).

¹ Domovy pro osoby se zdravotním postižením.

² Těto otázce se bude studie věnovat později. Nicméně je z tohoto výsledku jasné, že měsíční pobyt v ústavním zařízení vyjde na víc než 30 000 Kč na osobu, což je výrazně vyšší částka, než potřebuje jedinec žijící v přirozeném sociálním prostředí. (Do tohoto výpočtu jsou zahrnuty pouze přímé náklady na péči. Nezahrnuje vedlejší náklady, jako např. ztrátu zaměstnání, pokud rodič pečující celodenně o dítě apod.)

³

Pokud by klienti daného zařízení žili v přirozeném prostředí a využívali služby komunitního charakteru, nebylo by třeba pro ně podobné typy služeb vůbec zajišťovat. Stravu či praní prádla si klienti sociálních služeb žijící v samostatných domácnostech či v komunitních zařízeních zajišťují samostatně nebo s pomocí rodiny, pečovatелů či asistentů. K jejímu zajištění nepotřebují pomocný technický personál a pravděpodobně nebudou nakupovat více jídla, než skutečně spotřebují.¹ Jak bude ukázáno dále, provoz velkých stravoven na rozdíl od domácnosti jednotlivce pro svou nákladnost často vyžaduje ještě další dotace.

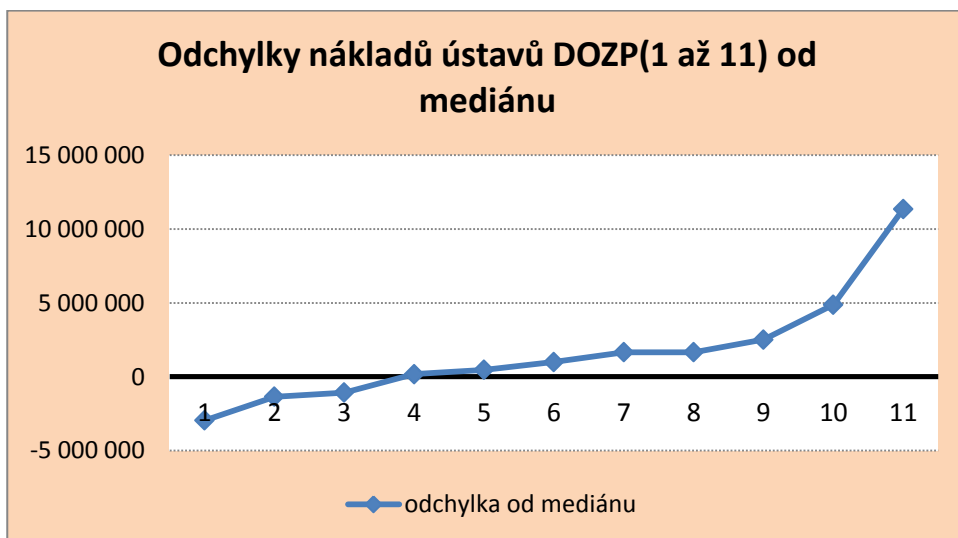
Významnou kategorií nadbytečných nákladů tvoří také (nemalé) výdaje za služby, které při životě ve vlastní domácnosti vůbec nejsou potřeba, pokud však jsou provozovány v ústavních zařízeních, mohou ročně vyžadovat částky v řádech statisíců či milionů korun. Zde je třeba zmínit v první řadě výdaje na provoz bazénu, údržbu parku či zahrady, provoz recepce či vybavení a provoz vlastní tělocvičny. Ve společnosti většinou existuje poměrně široká a dostupná nabídka těchto služeb, do které se klienti žijící ve vlastních domácnostech či v zařízeních komunitního typu mají možnost zapojit a svobodně si z existujících služeb vybrat ty, které jim vyhovují nejlépe. Proto lze všechny uvedené a jim podobné výdaje označit za nadbytečné. (Pro obyvatele ústavů ovšem mohou mít velký význam a ovlivňují kvalitu pobytu v zařízení. Např. není možné omezit provoz bazénu, pokud ho klienti využívají a pokud nebudou mít možnost navštěvovat jiný.)

Možnost svobodné volby typu a rozsahu užívaných služeb a využívání existujících struktur uvedených služeb lze považovat za jednu ze zásadních výhod deinstitutionalizace sociálních služeb. Tato výhoda je významně podpořena také finančním hlediskem. Jak bude ukázáno dále v této kapitole, výdaje vynaložené na nadbytečné náklady mohou v případě některých zařízení dosahovat i výše deseti milionů korun ročně.

2.3.2 Způsob výpočtů

Výpočty nadlimitních nákladů byly realizovány metodou srovnání příslušné hodnoty daného nákladu přepočtené na jednotku kapacity (lůžko) a mediánem daného nákladu na lůžko vypočteného ze všech hodnot daného nákladu za všechna zkoumaná zařízení. Poté byla provedena sumarizace všech kladných hodnot (rozdílů nad medián) a tato suma je pro účely analýzy považovaná za nadlimitní náklad. Zbývá navíc ještě rezerva, protože medián se počítá ze všech hodnot a hodnota rovna mediánu je tedy stále vyšší, než hodnoty u zařízení, jejichž příslušné náklady jsou v dané nákladové kategorii pod mediánem.

¹ V případě centrálního stravování se daleko obtížněji stanoví množství jídla, které se opravdu spotřebuje. Navíc není přípustné zbylé jídlo skladovat byt jen jeden den. Dochází proto často k plýtvání i v této sféře, což je důvodem zařazení stravování mezi nadlimitní náklady.

Komentář:

Křivka zobrazuje odchylky rozdílů skutečných nákladů a mediánu jednotlivých ústavů DOZP. Součet všech hodnot (součet včetně záporných položek) se rovná v tabulce 1.3.2 číslu 18.338.313,- Kč. Součet pouze kladných nadlimitních hodnot se rovná 33.026.754,- Kč.

Celkově graf potvrzuje, co bylo uvedeno výše: nadlimitní náklady vykazují všechna srovnávaná zařízení. Pouze u několika málo z nich se drží pod hranici definované střední hodnoty (mediánu). U většiny ostatních dosahují daleko vyšších hodnot v rozmezí od jednoho do cca patnácti milionů korun.

2.3.3 Hodnoty „nadbytečných nákladů“

V následující tabulce je výsledek analýzy možných „nadbytečných nákladů“. Ve dvou sloupcích jsou součty rozdílů hodnot za všechna analyzovaná zařízení oproti hodnotám mediánu na lůžka s tím, že rozdíl oproti mediánu byl pak vynásoben kapacitou lůžek. Máme tak přibližné vyčíslení nadlimitních nákladů s tím, že nejsou uvažována specifika některých zařízení a to, že některé kladné odchylky mohou být objektivní.

Položky, u kterých je označení „KLÍČ“, se při výpočtech nákladů jednotlivých oblastí činnosti rozdělily (rozklíčovaly) do oblastí činnosti dle počtu zaměstnanců v dané činnosti.

Záporná odchylka
kladná odchylka

položka		součet včetně záporných položek ¹⁾	součet pouze kladných nadlimitních položek ²⁾
Spotřební materiál (501)	KLÍČ	-707 745	456 369
Pohonné hmoty (501)	KLÍČ	-164 343	202 300
Drobný hmotný majetek (501)	KLÍČ	-448 207	320 734
Potraviny (501)	STRAVA	690 777	1 650 875
Ostatní materiálové náklady (501)	KLÍČ	357 330	918 236
Spotřeba energie celkem (502, 503)	POBYT	-480 232	1 090 001
Opravy a udržování (511)	POBYT	4 906 066	5 720 736
Cestovné (512)	KLÍČ	43 491	75 115
Náklady na reprezentaci (513)	KLÍČ	14 928	26 404
Spoje (518)	KLÍČ	352 282	532 776
Nájemné (518)	SOC. SLUŽBY	452 454	452 454
Právní a ekonomické služby, poradenství (518)	KLÍČ	224 625	654 999
Školení a kurzy (518)	KLÍČ	-42 485	84 476
DNIM ³⁾ (518)	KLÍČ	295 696	355 514
Leasing (518)	KLÍČ	0	0
Přepravné (518)	KLÍČ	332 032	334 559
Strava dodavatelsky (518)	STRAVA	2 100 294	2 100 294
Nákup služeb základních činností dodavatelsky – PŘÍMÁ PÉČE (fyzické i právnické osoby)	SOC. SLUŽBY	5 586	5 586
Jiné ostatní služby (518)	SOC. SLUŽBY	1 513 841	2 301 824
Daně a poplatky (53*)	KLÍČ	12 190	12 190
Odepsané neuhrazené pohledávky (543)	KLÍČ	0	0
Jiné ostatní náklady (549)	KLÍČ	-25 834	217 787
Ostatní náklady (504, 53x, 541, 542, 544, 545, 546, 548, 552, 553, 554, 556, 559, 59x)	KLÍČ	1 588 167	1 652 325
Osobní náklady celkem	OSOBNÍ	7 317 399	13 861 201

Rozdíl položek celkem	18 338 313	33 026 754
-----------------------	------------	------------

- 1) Součet včetně záporných položek – jedná se o součet všech vypočtených hodnot
- 2) Součet pouze kladných nadlimitních položek – do součtu zahrnutý pouze kladné rozdíly. To ukazuje reálnou úsporu v případě eliminace nadlimitních nákladů
- 3) Dlouhodobý nehmotný investiční majetek

Komentář:

Tato tabulka je vlastně podrobným rozpracováním toho, co jsme viděli v předchozím grafu. Představuje některé další typy nadbytečných nákladů a srovnává jejich výši u sledovaných ústavů DOZP. Zápornou odchylkou (modře) jsou označeny položky, kde je celková částka nižší, než vypočtená střední hodnota. Kladnou odchylkou (červeně) pak položky, jejichž hodnota je oproti mediánu vyšší. Vidíme, že kladné odchylky nad zápornými výrazně převažují. Výpočet tedy opět potvrdil, že nadbytečné náklady jsou u většiny zařízení významnou položkou, na které by se dalo výrazně ušetřit.

Z údajů v tabulce vyplývá, že kdyby všechny ústavy, které mají nadbytečné náklady, své náklady snížily až na hodnotu mediánu (ústavy, které mají pod hodnotou mediánu, by na svých nákladech zůstaly), **snížily by se celkové náklady o 33 mil. Kč**. Pokud by se všechny ústavy srovnaly s náklady až na hodnotu mediánu, tedy i ústavy, které mají vybrané náklady pod mediánem, by své náklady navýšily až do hodnoty mediánu, **celkové náklady by byly přesto nižší o 18,4 mil. Kč** (viz Rozdíl položek celkem).

Následující tabulka vykázané nadlimitní výdaje rozděluje do tří hlavních oblastí, v nichž se objevují. Jako KLÍČ byly opět označeny těžko zařaditelné náklady. Pod položkou OSOBNÍ si lze představit např. náklady na cestovné či na platy zaměstnanců zajišťující některé nadbytečné služby, jako je údržba parku nebo chod recepce.

Celkové součty hodnot v rámci kategorií rozdělení do jednotlivých oblastí poskytovaných služeb:

	součet včetně záporných položek	součet pouze kladných nadlimitních položek
	7 216 905	10 561 906
SOC. SLUŽBY	1 971 881	2 759 864
OSOBNÍ	7 317 399	13 861 201
KLÍČ	1 832 128	5 843 783
celkem	18 338 313	33 026 754

Při celkových nákladech za všechna sledovaná zařízení ve výši **269 701 513 Kč** mají pak odchylky hodnotu **6,8 % pro součet odchylek včetně záporných nákladů a 12,25 % pro součet odchylek pouze kladných hodnot**.

Lze tedy konstatovat, že i přes fakt, že některá zařízení mají odchylky od normálu objektivní, mají nadlimitní náklady v celkovém součtu významný podíl.

2.3.4 Další poznatky vyplývající z analýzy „nadbytečných nákladů“

Vypočtené výsledky analýzy „nadbytečných nákladů“ mají spíše statistický význam. Za hlavní zjištění považují autoři fakt, že v síti ústavů sociální péče v rámci republiky je mnoho objektů, které **provozně nevyhovují z hlediska hospodárnosti služeb**. Jako příklad uvádíme nadlimitní hodnotu 4,9 mil. Kč u údržby. V podstatě tento rozdíl je způsoben permanentními opravami jednoho konkrétního zařízení (rovněž by bylo vhodné pro transformaci z hlediska struktury uživatelů). Jedná se o objekt bývalého zámku, kde se každoročně provedou opravy v řádech milionů Kč.

Normativy na objektivní zjištění optimálního počtu pracovníků pro konkrétní složení uživatelů služby neexistují. Proto jsou provedeny propočty počtu pracovníků na tzv. jednotku zátěže. Celkovou zátěž v tomto rozboru počítáme podle počtu uživatelů služby v příslušném stupni závislosti na pomoci druhé osoby. Po vyhodnocení dílčích rozborů jsou hodnoty zátěží pro jednotlivé stupně závislosti rovny hodnotě výše příspěvku na péči děleno tisícem. Příklad: V ústavu, kde je 10 uživatelů se stupněm závislosti 1, 5 uživatelů se stupněm 2, 8 uživatelů se stupněm 3 a 9 uživatelů se stupněm 4, je celková zátěž rovna $10 \cdot 0,8 + 5 \cdot 4 + 8 \cdot 8 + 9 \cdot 12 = 200$.

Pokud je počet pracovníků přímé péče roven deseti, na jednotku zátěže připadá $10/200 = 0,05$ pracovníka přímé péče.

Výrazné rezervy související s nadbytečnými náklady (a naopak nesouvisející s poskytováním sociální pomoci a péče) se týkají ostatního obslužného personálu, kde jsou rozdíly po přepočtu na lůžka také značné. Navíc se jedná o kategorii pracovníků, která v komunitní formě poskytování služeb není potřebná v takové míře.¹

Značný dopad na ekonomiku služby má činnost spojená se zajišťováním stravy formou centrálního stravování. Lze s určitostí konstatovat, že i zajišťování stravy je dotováno z veřejných prostředků. Tento problém rovněž může být eliminován v rámci komunitní formy péče, kdy si značná část uživatelů služeb zajišťuje stravu vlastními silami a prostředky.

Náklady ústavu jsou vyšší též z důvodu nevyhovujícího stavu budov (vysoké náklady na vytápění a údržbu). Daleko nejvýznamnější položkou pak jsou „nadbytečné náklady“ způsobené poskytováním nepotřebné péče uživatelům. Např. uživatelé s nízkou mírou podpory nepotřebují nepřetržitou celodenní péči, přípravu veškeré stravy apod., ale potřebují dovednosti, jak se o sebe postarat, a práci, která odpovídá jejich schopnostem.

Náhodným výběrem bylo provedeno z dostupných dat ověření proporcí nákladů a kapacit i u jiných zařízení pro osoby se zdravotním postižením v republice (tedy zařízení, o kterých nejsou tak podrobné údaje, aby mohly být zahrnuty do této analýzy) a základní proporce se zásadně neliší. Dá se tedy vyvodit závěr, že i bez efektů transformace, která směřuje k účelnějšímu využívání prostředků, jsou v oblasti pobytových zařízení značné rezervy. V případě

¹ Existují např. ústavní zařízení, kde ostatní technický personál tvoří téměř 50 % všech pracovníků. Viz krajské analýzy ústavních služeb pro lidi s postižením.

transformace ústavních typů zařízení ve prospěch komunitních forem péče však o nadbytečných nákladech bez výjimky platí, že by se výrazně snížily a v některých případech dokonce klesly na nulu. Zároveň je však třeba si uvědomit, že některé nadlimitní náklady nelze jednoduše „škrtnout“, zatímco je ústav v provozu: pro jeho fungování mohou být nezbytné a ovlivňují kvalitu života jeho uživatelů. V porovnání s možnostmi, které nabízí život mimo ústavní zařízení, však představují vysokou a zbytečnou finanční zátěž.

Varianta ústavních a komunitních služeb má samozřejmě vliv také na náklady uživatele – kolik za kterou službu zaplatí apod. Srovnání ekonomického postavení uživatele v ústavních a v komunitních službách viz Individuální a společenské dopady využívání ústavních a komunitních služeb. (MPSV, 2013).

2.4 Dofinancování ústavních služeb

Rozdílem nákladů a výnosů vychází výše dofinancování jednotlivých oblastí služeb v pobytových zařízeních. Tyto údaje jsou pak klíčové pro srovnání nákladovosti ústavní formy péče a navrhovaných komunitních služeb, které budou posuzovány v kapitole 2.

Z tabulky níže vyplývá, že ve sledovaných zařízeních se dofinancování služeb pohybuje v rozmezí od 400 do 500 Kč na osobu a den, což měsíčně činí cca 15 000 Kč na osobu a jediný měsíc pobytu. Tabulka dále znázorňuje, jakou část z „doplatku“ představuje dofinancování jednotlivých sledovaných položek. Vidíme, že největší část dofinancování připadne na sociální služby. Lze předpokládat, že pokud by se podařilo snížit nadlimitní náklady, snížila by se i potřeba dofinancování těchto položek. Je však třeba pamatovat na to, že snížení nadlimitních nákladů má určitá rizika týkající se kvality života uživatelů služeb (viz str. 8).

Hodnoty v ústavech DOZP na 1 uživatele – dofinancování dle jednotlivých oblastí (rok 2011)

Dofinancování celkem (v Kč)	bez odpisů				s odpisy			
	na den		na měsíc		na den		na měsíc	
	průměry	mediány	průměry	mediány	průměry	mediány	průměry	mediány
strava	7	11	210	330	7	11	210	330
pobyt	60	65	1800	1950	136	126	4080	3780
SOC. SLUŽBY	261	240	7830	7200	261	240	7830	7200
ZDRAV	98	108	2940	3240	98	108	2940	3240
celkem	426	414	12780	12420	502	486	15060	14580

3 Struktura nákladů vybraných typů komunitních služeb - chráněné bydlení, DOZP a výpočty

Tato kapitola je věnována vyčíslení nákladů komunitních služeb typu chráněného bydlení a domovů pro osoby se zdravotním postižením. V případě poskytování služeb v rámci „normálního bydlení“ lze budoucí náklady predikovat ještě přesněji než v případě ústavních služeb. Vstupními informacemi pro výpočty jsou počty uživatelů, jejich potřebnost míry podpory a základní údaje o typu domácnosti.

Studie pracuje s „konečnými“ náklady služeb: tedy náklady běžného provozu. Nezahrnuje náklady ve fázi, která následuje krátce po přechodu uživatelů z ústavního do běžného prostředí: v této fázi lze předpokládat zvýšení nákladů spojené s vyšší mírou podpory uživatelům, zaměřenou na aklimatizaci v novém prostředí, osvojení a rozvoj kompetencí apod. Po určitém čase (obvykle cca 6 měsíců) se náklady „usazují“, potřeba podpory se snižuje a náklady se tedy ustalují.

3.1 Výpočty nákladů a výnosů pro jednotlivé varianty komunitní péče

3.1.1 Základní parametry pro výpočet

Při výpočtu jednotlivých složek nákladů komunitních služeb se pro kategorii náklady na bydlení vychází z běžných nákladů bydlení v domácnosti s tím, že je možné odhadnout vyšší nároky na dispozice bytů (výměry v m² mohou být větší u koupelen a záchodů, kuchyní pro bezbariérový přístup apod.). Pro lepší srovnatelnost mezi ústavní a komunitní péčí nebyly brány v úvahu pořizovací náklady na zařízení. Počítány jsou pouze provozní náklady domácnosti. Vypočtené počty sociálních pracovníků na zajištění péče vycházejí ze stejné struktury jako u ústavní péče s tím, že jsou dodrženy minimální (stanovené) časové limity pro jednotlivé kategorie uživatelů dle míry podpory. Rovněž osobní náklady jsou ve výpočtech srovnatelné s osobními náklady ústavních zařízení.

Způsoby výpočtu a možnosti jejich modifikace jsou znázorněny ve vytvořeném modelovém příkladu, kde jsou nastaveny základní parametry fungování domácnosti včetně poskytovaných služeb a je zde znázorněno, jakým způsobem byly provedeny výpočty pro jednotlivé příklady domácností chráněného bydlení nebo DOZP.

Pro výpočty byly použity tyto hodnoty:

hodiny poskytnuté péče za rok-počet hodin přímé práce s uživatelem -na 1 pracovníka (zbytek dovolená, nemoci, příprava.....)	1500
nájem v Kč m ² /rok (obvyklý nájem v místě)	1000
energie na 1m ² bytové plochy za rok v Kč	441
poplatky za odvoz odpadu za 1 člena domácnosti za rok v Kč	1000
POJIŠTĚNÍ DOMÁCNOSTI za rok na 1 m ² v Kč	37
ostatní poplatky (TV, ROZHLAS...) za rok v Kč	3600

	soc. prac	zdrav. prac
osobní náklady na 1 pracovníka na 1 měsíc v Kč	21 940	35 566
režie na 1 pracovníka na měsíc v Kč	7 904	5 484

Poměr pracovníků poskytujících pomoc na stupeň zátěže	0,061	0,013
---	-------	-------

Úhrada z příspěvku na péči v chráněném bydlení	
Sazba v Kč za hodinu poskytování služeb- úkonů	120
denní úhrada od zdravotních pojišťoven na 1 uživatele / den v Kč	54

3.1.2 Ukázka způsobu výpočtů pro jednotlivé typy komunitních DOZP a chráněného bydlení

Po stanovení potřebných hodnot byl sestaven výpočtový formulář, tzv. „kalkulačka“, pomocí které byly provedeny potřebné výpočty. Ukázka fungování této „kalkulačky“ je na další straně. Představuje parametry, které byly při výpočtu zadány pro jednotlivé definované typy domácností chráněného bydlení nebo DOZP neústavního typu¹ a poskytuje základní přehled o tom, jakým způsobem byly získány údaje prezentované v tabulkách v další části této práce.

Legenda k fungování kalkulačky:

1. Nastavení parametrů struktury uživatelů

Rozhodujícím faktorem pro vytvoření modelového příkladu domácnosti a následné srovnání s péčí v DOZP je **potřebná míra podpory pro uživatele**. Dle zadání je tato míra podpory vyjádřena v hodinách péče následovně:

1-7 hodin péče denně = nízká míra podpory (NMP)²

8-16 hodin péče denně = střední míra podpory (SMP)

17-24 hodin péče denně = vysoká míra podpory (VMP).

Počet osob žijících v domácnosti a míra potřebné podpory externích pracovníků jsou pak vyjádřeny následujícím zápisem:

0-0-6-0, kdy první číselná pozice udává počet osob žijících v domácnosti bez přiznaného příspěvku na péči (teoreticky nepotřebují podporu), druhá číselná pozice počet osob vyžadujících nízkou míru podpory, třetí číselná pozice počet osob v domácnosti se střední mírou podpory a čtvrtá číslice vyjadřuje počet osob, které potřebují nejvyšší míru podpory. V našem příkladu jde tedy o domácnost, v níž žije šest osob a každá z nich potřebuje vysokou míru podpory, tj 17 - 24 hodin péče denně.

2. Základní údaje o domácnosti

Tento oddíl poskytuje přehled o dispozicích modelové domácnosti a její velikosti.

3. Nastavení parametrů služby

Tato část formuláře má funkci zmíněné „kalkulačky.“ Zde proto stačilo zadat, zda chceme vypočítat údaje pro variantu domova pro osoby se zdravotním postižením nebo pro variantu chráněného bydlení.

¹ V této kapitole sledujeme takové typy DOZP, které byly transformovány a nabízejí bydlení komunitního typu.

² Je zde užíván pojem míra podpory, protože jde pro účely výpočtů o jinou kategorizaci, než obnáší pojem „stupeň závislosti na péči jiné osoby,“ který je členěn do 4 kategorií a vychází z charakteristiky schopností jedince spíše než z počtu hodin potřebné pomoci.

Výpočty byly provedeny podle toho, jaké údaje byly předtím zadány, tj. podle toho, jaký byl stanoven počet členů v domácnosti a míra potřebné podpory.

V tomto modelovém příkladu dále vidíme, že v případě pobytu v DOZP činí předpokládaná úhrada z příspěvku na péči od všech uživatelů za měsíc 48 000 Kč (je počítáno s částkou 8 000 Kč měsíčně odpovídající 3. stupni závislosti). V případě využívání služeb chráněného bydlení je pak počítáno se sazbou 120 Kč za každou hodinu poskytnuté pomoci. Maximální výběr z příspěvku na péči ale může být také jenom maximálně 48 000 Kč za měsíc od 6 uživatelů ve 3. stupni postižení.

V kalkulačce jsou použity tyto zkratky:

CHB – chráněné bydlení

PPP – pracovníci přímé péče

V další části práce jsou pak představeny údaje, které byly pomocí provedených výpočtů získány a které slouží jako základ pro vyhodnocení nákladovosti jednotlivých forem péče.

Uvedené příklady jsou modelové. To, zdali konečné vyčíslení nákladů transformovaných služeb v konkrétním zařízení bude nižší či vyšší či obdobné než v ústavu, záleží ve velké míře na tom, kolik osob s jakou mírou podpory v daném zařízení je, jaké jsou jejich ubytovací podmínky aj. Např. extrémní příklad: pokoj o 10 osobách s VMP, ale i SMP, (ale možná i s NMP) – vytvoření nové kapacity služby pro těchto 10 obyvatel při transformaci jistě vyjde draž. Naopak jednolůžkové pokoje pro osoby s NMP, SMP a možná i VMP mohou po transformaci vyjít levněji.

Z tohoto důvodu je také třeba náklady na transformaci služeb posuzovat v celku (který obsahuje celou strukturu uživatelů a obsáhne různé formy řešení), nikoli po jednotlivých zařízeních (která mohou být velmi specifická, viz příklad v předchozím odstavci, a vést k výraznému zkreslení).

Na následující straně je uveden příklad použití „kalkulačky“ pro výpočet nákladů na různé typy domácností. Uvedený příklad je zde pouze pro ilustraci výpočtu, nemá vztah k žádnému z příkladů uvedených v textu .

„Kalkulačka“ pro výpočet nákladů na domácnost je přílohou této analýzy.

DOZP 0-0-6-0

(Číselná řada 0-0-0-0 za typem služby upřesňuje počty uživatelů dle potřeby míry podpory (bez postižení-NMP-SMP-VMP))

1. Nastavení parametrů struktury uživatelů

Počet členů domácnosti (uďte počet uživatelů)		6
celkem NMP		
celkem SMP		
celkem VMP		6
Celkem do domácnosti vybráno		6
1	1 osoba 1.stupeň	☐ Nízká MP
2	2 osoby 1.stupeň	☐ Nízká MP
3	3 osoby 1.stupeň	☐ Nízká MP
1	1 osoba 2.stupeň	☐ Nízká MP
2	2 osoby 2.stupeň	☐ Nízká MP
3	3 osoby 2.stupeň	☐ Nízká MP
1	1 osoba 2.stupeň	☐ Střední MP
2	2 osoby 2.stupeň	☐ Střední MP
3	3 osoby 2.stupeň	☐ Střední MP
1	1 osoba 3.stupeň.	☐ Střední MP
2	2 osoby 3.stupeň	☒ Střední MP
3	3 osoby 3.stupeň	☒ Střední MP
1	1 osoba 3.stupeň.	☒ Vysoká MP
2	2 osoby 3.stupeň	☐ Vysoká MP
3	3 osoby 3.stupeň	☐ Vysoká MP
1	1 osoba 4.stupeň	☐ Vysoká MP
2	2 osoby 4.stupeň	☐ Vysoká MP
3	3 osoby 4.stupeň	☐ Vysoká MP

2. Základní údaje o domácnosti

celkem náklady na bydlení	210 600
celkem náklady na bydlení 1 osoba/rok	35 100
celkem náklady na bydlení 1 osoba/den	97,5
výměra v m ²	136
nájem Kč m ² /rok	1000
Nájem celkem	136 000
Energie a služby celkem Kč /rok	74 600
místnost	výměra m ²
Ložnice 1	20
Ložnice 2	20
Ložnice 3	20
Ložnice 4	
Ložnice další	
Kuchyň 1	16
Kuchyň další	
Chodba	12
Společné prostory 1	20
Společné prostory 2	
WC 1	4
WC 2	
WC 3	
Koupelna 1	12
Koupelna 2	
Koupelna 3	
Sklepy	12

	soc.prac	zdrav.prac
celkem náklady na péči rok	1 481 469	307 383
osobní nákl. prac./měsíc	21 940	35 566
režijní nákl. prac./měsíc	7 904	5 484
celkem rok náklady	1 999 452	
příjmy rok celkem	903 240	
dofinancování celkem rok	1 096 212	
potřeb.počet pracovníků pp	4,14	0,624
korekce ppp + -		
počet PPP na stupeň zátěže	0,061	0,013

3. Nastavení parametrů služby

DOZP

CHB

DOZP

chráněné bydlení

Úhrada z příspěvku na péči DOZP

DOZP	48000
------	-------

Úhrada z příspěvku na péči CHB

4.sazba Kč za hodinu	120
----------------------	-----

CHB za měsíc celkem	
---------------------	--

úhrada za UBYTOVÁNÍ v Kč

ZA 1 DEN

1 UŽIVATEL	2 925	97,5
CELKEM	17 550	

Korekce úhrady za pobyt

+ -

	Počet osob 0.stupeň		Ostatní		úhrada od zdrav. pojišoven
počet hodin ročního výkonu 1 pracovníka		1500			CHB bez úhrad
Hodiny péče	NMP 1-7h	přítomnost pracovníků pp za den v hod.	Náklady na uživatele a den	926	DOZP
	SMP 8-16h		Příjmy na uživatele a den	418	denní úhrada zdr. poj. 1 uživ.
	VMP-17-24h	17,0	Dofinancování na uživatele a den	508	celkem

	1 osoba /měsíc	1 osoba /rok	domácnost celkem
Náklady na uživatele	27 770	333 242	1 999 452
Příjmy na uživatele	12 545	150 540	903 240
Dofinancování uživatele	15 225	182 702	1 096 212

3.2 Modelové propočty komunitního způsobu poskytování sociálních služeb DOZP a chráněného bydlení

Po provedení výpočtů dle zadaných parametrů jsou základní hodnoty pro jednotlivé varianty domácností poskytovaných komunitních služeb (DOZP a CHB) uvedeny v následující tabulce:

(Číselná řada 0-0-0 za typem služby upřesňuje počty uživatelů dle potřeby míry podpory (bez postižení-NMP-SMP-VMP))	DOZP 0-0-6-0	DOZP 0-0-0-6	DOZP 0-0-4-0	DOZP 0-0-0-4	Chráněné bydlení 0-1-0-0	Chráněné bydlení 0-0-1-0	Chráněné bydlení 0-0-0-1	Chráněné bydlení 0-6-0-0	Chráněné bydlení 0-0-6-0	Chráněné bydlení 0-0-0-6	Chráněné bydlení 0-4-0-0	Chráněné bydlení 0-0-4-0	Chráněné bydlení 0-0-0-4
přítomnost pracovníků pp v hod. celkem	1.1.1. 8	1.1.2. 17	1.1.3. 8	1.1.4. 17	1.1.5. 1,3	1.1.6. 8	1.1.7. 17	1.1.8. 7	1.1.9. 8	1.1.10. 17	1.1.11. 7	1.1.12. 8	1.1.13. 17
potřeb.pocet pracovníků	1.1.14. 1,95	1.1.15. 4,14	1.1.16. 1,9 5	1.1.17. 4,14	1.1.18. 0,3 2	1.1.19. 1,9 5	1.1.20. 4,14	1.1.21. 1,7 0	1.1.22. 1,9 5	1.1.23. 4,14	1.1.24. 1,7 0	1.1.25. 1,9 5	1.1.26. 4,14
celkem náklady na bydlení	1.1.27. 210 600	1.1.28. 210 600	1.1.29. 179 041	1.1.30. 179 041	1.1.31. 84 409	1.1.32. 84 409	1.1.33. 84 409	1.1.34. 210 600	1.1.35. 210 600	1.1.36. 210 600	1.1.37. 179 041	1.1.38. 179 041	1.1.39. 179 041
celk. nákl.sociální služby	1.1.40. 697 162	1.1.41. 1 481 469	1.1.42. 697 162	1.1.43. 1 481 469	1.1.44. 11 3 289	1.1.45. 697 162	1.1.46. 1 481 469	1.1.47. 610 017	1.1.48. 697 162	1.1.49. 1 481 469	1.1.50. 610 017	1.1.51. 697 162	1.1.52. 1 481 469
celk.nákl.zdravotnické služby	1.1.53. 153 691	1.1.54. 307 383	1.1.55. 102 461	1.1.56. 204 922	1.1.57. 0	1.1.58. 0	1.1.59. 0	1.1.60. 0	1.1.61. 0	1.1.62. 0	1.1.63. 0	1.1.64. 0	1.1.65. 0
celkem rok náklady	1.1.66. 1 061 454	1.1.67. 1 999 452	1.1.68. 978 664	1.1.69. 1 865 433	1.1.70. 19 7 698	1.1.71. 781 571	1.1.72. 1 565 878	1.1.73. 820 617	1.1.74. 907 762	1.1.75. 1 692 069	1.1.76. 789 058	1.1.77. 876 203	1.1.78. 1 660 511
úhrada za UBYTOVÁNÍ	1.1.79. 210 600	1.1.80. 210 600	1.1.81. 179 041	1.1.82. 179 041	1.1.83. 72 000	1.1.84. 72 000	1.1.85. 72 000	1.1.86. 210 600	1.1.87. 210 600	1.1.88. 210 600	1.1.89. 179 041	1.1.90. 179 041	1.1.91. 179 041
Úhrada z příspěvku na péči	1.1.92. 288 000	1.1.93. 576 000	1.1.94. 192 000	1.1.95. 384 000	1.1.96. 9 600	1.1.97. 48 000	1.1.98. 96 000	1.1.99. 288 000	1.1.100. 28 8 000	1.1.101. 57 6 000	1.1.102. 19 2 000	1.1.103. 19 2 000	1.1.104. 38 4 000
úhrada od zdrav.pojišťov n	1.1.105. 11 6 640	1.1.106. 11 6 640	1.1.107. 77 760	1.1.108. 77 760	1.1.109. 0	1.1.110. 0	1.1.111. 0	1.1.112. 0	1.1.113. 0	1.1.114. 0	1.1.115. 0	1.1.116. 0	1.1.117. 0

celkem rok výnosy	1.1.118. 61 5 240	1.1.119. 90 3 240	1.1.120. 44 8 801	1.1.121. 64 0 801	1.1.122. 8 1 600	1.1.123. 12 0 000	1.1.124. 16 8 000	1.1.125. 49 8 600	1.1.126. 49 8 600	1.1.127. 78 6 600	1.1.128. 37 1 041	1.1.129. 37 1 041	1.1.130. 56 3 041
Náklady na uživatele a den	1.1.131. 49 1	1.1.132. 92 6	1.1.133. 68 0	1.1.134. 1 295	1.1.135. 5 49	1.1.136. 2 171	1.1.137. 4 350	1.1.138. 38 0	1.1.139. 42 0	1.1.140. 78 3	1.1.141. 54 8	1.1.142. 60 8	1.1.143. 1 153
Příjmy na uživatele a den	1.1.144. 28 5	1.1.145. 41 8	1.1.146. 31 2	1.1.147. 44 5	1.1.148. 2 27	1.1.149. 33 3	1.1.150. 46 7	1.1.151. 23 1	1.1.152. 23 1	1.1.153. 36 4	1.1.154. 25 8	1.1.155. 25 8	1.1.156. 39 1
Dofinancování na uživatele a den	1.1.157. 20 7	1.1.158. 50 8	1.1.159. 36 8	1.1.160. 85 0	1.1.161. 3 22	1.1.162. 1 838	1.1.163. 3 883	1.1.164. 14 9	1.1.165. 18 9	1.1.166. 41 9	1.1.167. 29 0	1.1.168. 35 1	1.1.169. 76 2

Komentář:

Tabulka 2.2. poskytuje kompletní přehled hodnot získaných pomocí „kalkulačky“. Pro názornost jsou některé údaje zvýrazněny barevně, a to konkrétně celkové roční náklady a výnosy, náklady na jednoho klienta na den a potřeba dofinancování na jednoho klienta a den. Z jednotlivých údajů vyplývá např. toto:

Modře je zvýrazněna varianta, kdy žije šest osob se střední mírou podpory v DOZP a nebo v chráněném bydlení. Finančně výhodněji vychází chráněné bydlení, kde náklady na jednoho uživatele vycházejí o 71 Kč na den méně a o 18 Kč je nižší i potřebné dofinancování péče. Okrovou barvou je zvýrazněna varianta, kdy v obou typech bydlení žije 6 osob s vysokou mírou potřebné podpory. I v tomto případě je chráněné bydlení finančně méně nákladné. Také varianta, kdy v domácnosti budou společně žít 4 osoby s potřebou střední míry podpory (fialová barva) hovoří ve prospěch chráněnému bydlení oproti DOZP.

U všech variant chráněného bydlení jsou náklady nižší o náklady za zdravotní služby a úhrady od zdravotních pojišťoven. Zdravotnické služby by však klientům měly být přístupny – nebo zpřístupněny - v rámci běžně fungující sítě jejich poskytovatelů.¹ Klienti tedy využívají zdravotní péči, která je hrazena z běžného zdravotního pojištění, případně z jejich vlastních příjmů. Není tedy třeba počítat s dalšími náklady tohoto typu.

¹ Bylo by možné zde ještě nastolit otázku fungování a propojenosti systému zdravotní a sociální péče v praxi. To je však samo o sobě obsáhlé a problémové téma, na které zde není prostor. Proto pouze zmíníme, že dostupnost potřebné zdravotní péče v praxi také není ideální a že k tomu, aby byla dostupná v potřebné míře, by bylo potřeba udělat určitá další opatření. U klientů opouštějících ústavní zařízení pak platí, že jim s potřebou využívání zdravotní péče mohou vzniknout vyšší nároky na některé sociální služby, např. asistovanou dopravu či pečovatelskou službu.

Potřeby dofinancování jednotlivých variant komunitní péče

V následující tabulce jsou z tabulky 2.2 vybrána data o nákladech, výnosech a výše dofinancování pro jednotlivé varianty domácností a poskytovaných komunitních služeb (na 1 uživatele a den)

(Číselná řada 0-0-0-0 za typem služby upřesňuje počty uživatelů dle potřeby míry podpory (bez postižení-NMP-SMP-VMP))	Náklady na uživatele a den	Příjmy na uživatele a den	Dofinancování na uživatele a den
DOZP 0-0-6-0	491	285	207
DOZP 0-0-0-6	926	418	508
DOZP 0-0-4-0	680	312	368
DOZP 0-0-0-4	1 295	445	850
Chráněné bydlení 0-1-0-0	549	227	322
Chráněné bydlení 0-0-1-0	2 171	333	1 838
Chráněné bydlení 0-0-0-1	4 350	467	3 883
Chráněné bydlení 0-6-0-0	380	231	149
Chráněné bydlení 0-0-6-0	420	231	189
Chráněné bydlení 0-0-0-6	783	364	419
Chráněné bydlení 0-4-0-0	548	258	290
Chráněné bydlení 0-0-4-0	608	258	351
Chráněné bydlení 0-0-0-4	1 153	391	762

Pro srovnání uvádíme ještě samostatně reálné hodnoty nákladů, výnosů a dofinancování na 1 uživatele a den ústavní péče získané ze sledovaných jedenácti zařízení.

Hodnoty reálných nákladů a výnosů ústavů DOZP na uživatele a den (rok 2011)

(bez hodnoty stravy a jejího dofinancování)

	hodnoty bez odpisů			hodnoty s odpisy		
	Náklady na uživatele a den	Příjmy na uživatele a den	Dofinancování na uživatele a den (rozdíl mezi náklady a příjmy)	Náklady na uživatele a den	Příjmy na uživatele a den	Dofinancování na uživatele a den (rozdíl mezi náklady a příjmy)
nejmenší	739	349	389	814	349	465
největší	1 235	500	735	1 320	500	820
průměr	814	396	419	890	396	494
medián	813	411	412	886	411	475

Komentář:

nejmenší	nejnižší hodnota organizace ve sledovaném souboru
největší	největší hodnota organizace ve sledovaném souboru
průměr	průměrná hodnota
medián	medián hodnot (střední hodnota)

Tato tabulka opět potvrzuje, že finančně výhodněji vychází podpora služeb komunitního charakteru: náklady na uživatele na den byly odhadnuty u jednotlivých variant v rozmezí 380 – 4 350 Kč, reálné náklady vykazované ústavními zařízeními (bez odpisů) se pohybují v rozmezí 739 – 1 235 Kč. Hodnoty s odpisy jsou ještě o něco vyšší. Rozdíly v nákladovosti ústavních a komunitních služeb jsou podrobněji popsány v kapitole 3.

3.3 Modelový výpočet versus praxe

K provedeným výpočtům je potřeba připojit několik důležitých poznatků. Přestože některé varianty vycházejí jednoznačně výhodně a jiné nevýhodně, nemusí to platit ve všech případech. Modelové varianty nezvažují situace, kdy daný jedinec může mít k dispozici pomoc rodiny, partnera či přátel a nebude vyžadovat takovou podporu ze strany poskytovatelů sociálních služeb¹. Není zohledněno ani

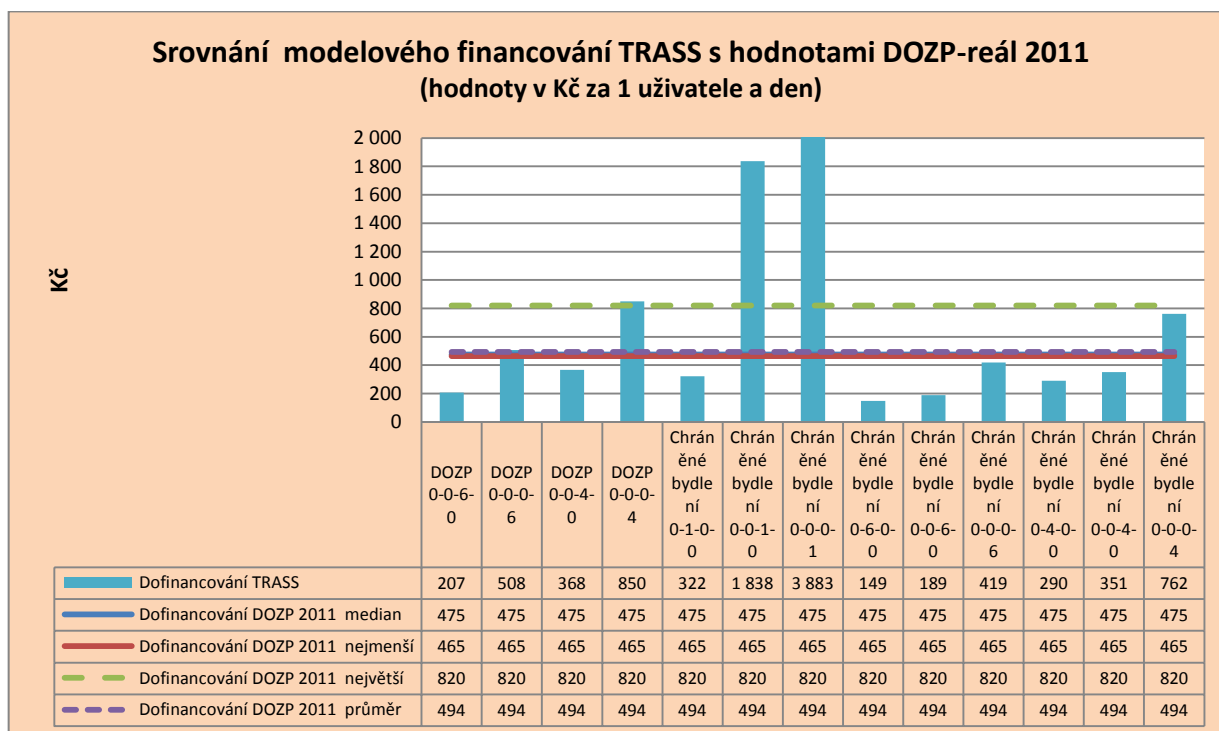
¹ Jedná se o počet pracovníků přímo v domácnosti. Počet pracovníků může narůst potřebou zajistit např. doprovod k lékaři apod.

to, že daná osoba může pracovat či studovat, díky čemuž může také klesnout potřeba přítomnosti pracovníka sociálních služeb. Proto mohou být případy, kdy i pro jednotlivce je daleko výhodnější (a přínosnější) setrvat ve vlastní samostatné domácnosti. Ostatně existuje nemálo lidí se středním či vysokým stupněm závislosti na pomoci druhé osoby (vyžadující tedy větší rozsah péče), kteří žijí v samostatné domácnosti a přitom nevyžadují větší rozsah služeb profesionálních poskytovatelů. Nelze vyloučit, že podobně vysokého stupně integrace mohou dosáhnout i osoby, které opustí ústavní zařízení. Modelové situace je tedy třeba brát jako pravděpodobné, ale zároveň je třeba v praxi počítat s možnými (nikoliv výjimečnými) odlišnostmi.

Výnosy, se kterými je v tabulkách výše počítáno, by měly být tvořeny úhradami klientů za poskytnuté služby (sociální péči a za ubytování). Částka za poskytnutou péči odpovídá vypočtenému potřebnému počtu hodin pomoci a stanovené hodinové sazbě. Výpočet říká, kolik hodin péče budou klienti potřebovat, aby v daném typu domácnosti mohli setrvat.

4 Srovnání dofinancování komunitních a ústavních služeb

Po vytvoření modelových situací a srovnání nákladovosti vybraných forem komunitního bydlení zbývá ještě srovnat potřebu jejich dofinancování s dofinancováním provozu ústavních zařízení. Následující graf a tabulka představuje reálné částky dofinancování vykázané ve sledovaných zařízeních. Z obrázku lze opět vyčíst, co již bylo zmíněno. Většina navrhovaných variant komunitního bydlení vyžaduje dotace nepřevyšující 500 Kč na osobu a den, což je hodnota odpovídající průměrným dotacím poskytnutým sledovaným zařízením.

4.1 Vyčíslení rozdílů dofinancování jednotlivých variant komunitní péče

Rozdíly v potřebách dofinancování komunitní péče oproti ústavní na 1 osobu (rozdíl oproti mediánu ústavů DOZP v Kč)

Varianta komunitní služby	4.2		4.3 den		4.4.měsíc	
	bez odpisů DOZP	s odpisy DOZP	bez odpisů DOZP	s odpisy DOZP	bez odpisů DOZP	s odpisy DOZP
DOZP 0-0-6-0	205	268	6 163	8 053		
DOZP 0-0-0-6	-96	-33	-2865	-975		
DOZP 0-0-4-0	44	107	1321	3211		
DOZP 0-0-0-4	-438	-375	-13153	-11263		
Chráněné bydlení 0-1-0-0	90	153	2685	4575		
Chráněné bydlení 0-0-1-0	-1426	-1363	-42771	-40881		
Chráněné bydlení 0-0-0-1	-3471	-3408	-104130	-102240		
Chráněné bydlení 0-6-0-0	263	326	7888	9778		
Chráněné bydlení 0-0-6-0	223	286	6677	8567		
Chráněné bydlení 0-0-0-6	-7	56	-216	1674		
Chráněné bydlení 0-4-0-0	122	185	3651	5541		
Chráněné bydlení 0-0-4-0	61	124	1836	3726		
Chráněné bydlení 0-0-0-4	-350	-287	-10504	-8614		

Komentář k variantám.

Z tabulky vyplývá, že varianty

-DOZP 0-0-0-6 (šest osob s vysokou mírou podpory v jedné domácnosti)

-DOZP 0-0-0-4 (čtyři osoby s vysokou mírou podpory v jedné domácnosti)

-Chráněné bydlení 0-0-1-0 (jedna osoba se střední mírou podpory)

-Chráněné bydlení 0-0-0-1 (jedna osoba s vysokou mírou podpory)

-Chráněné bydlení 0-0-0-4 (čtyři osoby s vysokou mírou podpory)

jsou v porovnání s ústavní péčí ekonomicky náročnější než v ústavní péči.

Ostatní varianty komunitní péče jsou ekonomicky výhodnější než ústavní péče.

V tabulce jsou uvedeny rozdíly v dofinancování konkrétní varianty komunitní služby oproti dofinancování ústavní formy poskytování služby (**podbarvené je úspora oproti ústavní péči**). I v tomto případě vychází varianta jedné osoby v samostatné domácnosti při střední a vysoké míře potřebné podpory jako méně výhodná. Také varianty, kdy by v domácnosti žily 4 nebo 6 osob s vysokou mírou potřebné podpory vycházejí finančně o něco méně výhodně než pobyt v ústavním zařízení. Nicméně v těchto případech je stále výhodnější chráněné bydlení (kromě varianty 4 osoby s nejvyšší mírou podpory). I zde se samozřejmě v praxi mohou vyskytovat individuální odlišnosti.

Z výpočtu lze rovněž odvodit, že finančně nejvýhodněji vycházejí domácnosti nastavené pro uživatele se stejnou mírou podpory. Již jeden uživatel s vyšší mírou podpory než ostatní výrazně zvyšuje náklady na službu.

4.2 Úspory nebo zdroj pro doplňkové služby?

V následující tabulce je propočten rozdíl v dofinancování ústavní a komunitní péče na jednoho uživatele a rok. Je patrné že v komunitní variantě poskytování služeb vzniká oproti ústavní péči dle typu domácnosti rezerva, kterou je možné pojmout jako úsporu nebo prostor pro zajištění sociálních služeb pro zkvalitnění integrace uživatelů. Tato rezerva může být proto využita na odstranění potíží nastíněných v kapitole 2.

Rozdíl v dofinancování na 1 osobu a rok ústavní péče a komunitní péče (podbarvené je úspora oproti ústavní péči - porovnání s údaji ústavních zařízení bez odpisů v Kč)

(Číselná řada 0-0-0-0 za typem služby upřesňuje počty uživatelů dle potřeby míry podpory (bez postižení-NMP-SMP-VMP))	Ústavní zařízení s nejmenším dofinancováním	Ústavní zařízení s největším dofinancováním	průměr dofinancování	medián dofinancování
DOZP 0-0-6-0	66 583	192 873	77 533	74 978
DOZP 0-0-0-6	-43 255	83 035	-32 305	-34 860
DOZP 0-0-4-0	7 679	133 969	18 629	16 074
DOZP 0-0-0-4	-168 425	-42 135	-157 475	-160 030
Chráněné bydlení 0-1-0-0	24 275	150 565	35 225	32 670
Chráněné bydlení 0-0-1-0	-528 774	-402 484	-517 824	-520 379
Chráněné bydlení 0-0-0-1	-1 275 308	-1 149 018	-1 264 358	-1 266 913
Chráněné bydlení 0-6-0-0	87 570	213 860	98 520	95 965
Chráněné bydlení 0-0-6-0	72 844	199 134	83 794	81 239
Chráněné bydlení 0-0-0-6	-11 023	115 267	-73	-2 628
Chráněné bydlení 0-4-0-0	36 029	162 319	46 979	44 424
Chráněné bydlení 0-0-4-0	13 940	140 230	24 890	22 335
Chráněné bydlení 0-0-0-4	-136 193	-9 903	-125 243	-127 798

Komentář:

Z tabulky je opět patrný rozdíl mezi jednotlivými kombinacemi modelových domácností. Některé se zdají být ekonomicky neúnosné. Je zajímavé všimnout si, že ve srovnání s určitými sledovanými

ústavními zařízeními vycházejí i některé varianty 0-0-4 a 0-0-6, výhodněji, ač v porovnání s průměrnými výdaji na dofinancování ústavní péče byly vyhodnoceny jako méně výhodné.

Pro příklad uvádíme ještě rozdíl v dofinancování na 1 uživatele a rok ústavní péče a komunitní péče pro jiné varianty domácností komunitní péče.

Rozdíl v dofinancování na 1 osobu a rok ústavní péče a komunitní péče (podbarvené je úspora oproti ústavní péči) porovnání s údaji ústavních zařízení bez odpisů v Kč

(Číselná řada 0-0-0-0 za typem služby upřesňuje počty uživatelů dle potřeby míry podpory (bez postižení-NMP-SMP-VMP))	Ústavní zařízení s nejmenším dofinancováním	Ústavní zařízení s největším dofinancováním	průměr dofinancování	medián dofinancování
DOZP 0-0-4-2	-43 255	83 035	-32 305	-34 860
DOZP 0-0-2-4	-50 820	75 470	-39 870	-42 425
DOZP 0-2-2-2	-50 820	75 470	-39 870	-42 425
DOZP 0-0-2-2	-168 425	-42 135	-157 475	-160 030
Chráněné bydlení 0-2-0-0	94 287	220 577	105 237	102 682
Chráněné bydlení 0-2-2-2	-27 245	99 045	-16 295	-18 850
Chráněné bydlení 0-2-4-0	72 844	199 134	83 794	81 239
Chráněné bydlení 0-4-2-0	-28 741	97 549	-17 791	-20 346
Chráněné bydlení 0-2-2-0	13 940	140 230	24 890	22 335
Chráněné bydlení 0-0-2-2	-136 193	-9 903	-125 243	-127 798
Chráněné bydlení 0-1-1-0	-162 771	-36 481	-151 821	-154 376

Chráněné bydlení 0-2-0-2	-160 526	-34 236	-149 576	-152 131
Chráněné bydlení 0-0-1-1	-511 704	-385 414	-500 754	-503 309

5 Srovnání ústavní a komunitní péče z pohledů ekonomického dopadu na klienta a jeho okolí

5.1 Ekonomická výhodnost ústavní a komunitní péče z pohledu provozovatele

Z analýzy financování služeb vychází velká řada představených variant komunitní péče ekonomicky výhodněji také z pohledu zřizovatelů a provozovatelů služeb. Podbarvené opět vyjadřuje úsporu oproti ústavní péči. Z pohledu provozovatelů vycházejí nevýhodněji tytéž varianty, které byly jako finančně nevýhodné vyhodnoceny také v předchozí kapitole. K nim se však v tomto případě řadí i varianta chráněného bydlení pro 4 osoby s vysokou mírou potřebné podpory.

	Náklady na uživatele a den v Kč			Náklady na uživatele a měsíc v Kč		
	komunitní	náklady ústavní		komunitní	náklady ústavní	
		průměr	medián		průměr	medián
V tabulce jsou vypočteny rozdíly nákladů variant komunitní péče oproti ústavní péči		814	813		24 420	24 390
DOZP 0-0-6-0	491	-323	-322	14 742	-9 678	-9 648
DOZP 0-0-0-6	926	112	113	27 770	3 350	3 380
DOZP 0-0-4-0	680	-134	-133	20 389	-4 031	-4 001
DOZP 0-0-0-4	1 295	481	482	38 863	14 443	14 473
Chráněné bydlení 0-1-0-0	549	-265	-264	16 475	-7 945	-7 915
Chráněné bydlení 0-0-1-0	2 171	1 357	1 358	65 131	40 711	40 741
Chráněné bydlení 0-0-0-1	4 350	3 536	3 537	130 490	106 070	106 100
Chráněné bydlení 0-6-0-0	380	-434	-433	11 397	-13 023	-12 993
Chráněné bydlení 0-0-6-0	420	-394	-393	12 608	-11 812	-11 782
Chráněné bydlení 0-0-0-6	783	-31	-30	23 501	-919	-889
Chráněné bydlení 0-4-0-0	548	-266	-265	16 439	-7 981	-7 951

Chráněné bydlení 0-0-4-0	608	-206	-205	18 254	-6 166	-6 136
Chráněné bydlení 0-0-0-4	1 153	339	340	34 594	10 174	10 204

5.2 Ekonomická výhodnost ústavní a komunitní péče z pohledu uživatele

Samozřejmě je potřeba se zaměřit a na srovnání těchto variant i z pohledu uživatele služby. Bude tato forma pro něj z finančního hlediska únosná? Bude si ji moci dovolit? „Bude to mít levnější nebo dražší?“

Pokud by se úhrady sociální péče a veškerých nutných životních nákladů ve všech variantách komunitních služeb rovnaly výši úhrady v ústavní péči, bude pro uživatele komunitní péče výhodná. Pokud by však požadavky na úhrady převyšovaly reálnou výši příspěvku na péči a invalidního důchodu, může být komunitní bydlení pro mnohé uživatele nedostupnou alternativou (to však platí i pro ústavní péči, kde se tento aspekt ovšem snáze schová v rámci „velkých čísel“ organizace). Důvody byly podrobněji popsány v kapitole 2.

Zbývá ještě porovnat úhrady provozních nákladů a nákladů na pobyt. K tomuto srovnání postačí srovnat náklady na pobyt ve všech variantách komunitní péče s náklady na pobyt v ústavní péči. Ve všech variantách vyšly denní náklady na pobyt pod maximální výši úhrady dle vyhlášky 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

V následujících tabulkách jsou uvedeny hodnoty nákladů na pobyt na uživatele a den v komunitní péči, v ústavní péči a jsou zde i uvedeny rozdíly v nákladech na den a měsíc. Rozdíly jsou uvedeny oproti nákladům na pobyt v ústavní péči se započítáním odpisů i bez započítání odpisů. Je tak uvedeno i srovnání vlivů odpisů na ekonomiku služeb a případný dopad na úhrady klienta.

Podrobněji se tématu ekonomického postavení uživatele, struktury jednotlivých výdajů a příjmů a různých variant s ohledem na druh využívané služby věnuje studie Individuální a společenské dopady transformace ústavních služeb na služby komunitní: Srovnání sociálních a ekonomických dopadů rozhodnutí o okruhu využívaných služeb ve vybraných modelových situacích (MPSV, 2013).

Porovnání nákladů na pobyt a úhrad na uživatele a den – komunitní a ústavní péče

	Náklady na pobyt ústavní na 1 uživatele a den		maximální úhrada za den
bez odpisů	Průměr	179	200
	Medián	161	
s odpisy	Průměr	254	
	Medián	234	

	DOZP 0-0-6-0	DOZP 0-0-0-6	DOZP 0-0-4-0	DOZP 0-0-0-4	Chráněné bydlení 0-1-0-0	Chráněné bydlení 0-0-1-0	Chráněné bydlení 0-0-0-1	Chráněné bydlení 0-6-0-0	Chráněné bydlení 0-0-6-0	Chráněné bydlení 0-0-0-6	Chráněné bydlení 0-4-0-0	Chráněné bydlení 0-0-4-0	Chráněné bydlení 0-0-0-4
Náklady na pobyt a den komunitní	98	98	124	124	234	234	234	98	98	98	124	124	124
úhrady na pobyt a den komunitní	98	98	124	124	200	200	200	98	98	98	124	124	124
rozdíl úhrad komunitních oproti mediánu bez odpisů ústavní	-64	-64	-37	-37	39	39	39	-64	-64	-64	-37	-37	-37
rozdíl úhrad komunitních oproti mediánu s odpisy ústavní (rozdíl počítán z max. výše denní	-103	-103	-76	-76	0	0	0	-103	-103	-103	-76	-76	-76

úhrady za pobyt 200 Kč.													
-------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

rozdíl úhrad celkem na měsíc bez odpisů	-1 910	-1 910	-1 105	-1 105	1 165	1 165	1 165	-1 910	-1 910	-1 910	-1 105	-1 105	-1 105
rozdíl úhrad celkem na měsíc s odpisy	-3 075	-3 075	-2 270	-2 270	0	0	0	-3 075	-3 075	-3 075	-2 270	-2 270	-2 270

Komentář:

Z tabulky je patrné, že až na variantu komunitní péče – typ domácnosti pro jednoho uživatele,¹ jsou všechny ostatní varianty ekonomicky výhodnější také pro uživatele. Otázkou jsou samozřejmě specifika jednotlivých ústavů a domácností. Toto porovnání je provedeno pro vybrané parametry domácnosti a mediány hodnot za vybranou skupinu ústavů. Parametry domácnosti jsou uvedeny v odstavci 2.1.1 Základní parametry pro výpočet.

¹ Zde hraje roli výběr bytu. V kalkulaci pro 1 uživatele domácnosti celkem 54 m², při volbě domácnosti s výměrou 45 m² se dostává denní úhrada pod 200 Kč.

6 Závěrečné shrnutí

Studie představila některé výhody a přínosy transformace ústavních sociálních služeb. Přitom se zaměřila zejména na finanční a ekonomické aspekty. Přestože předložené výpočty vycházejí z dat sebraných v jednom kraji, lze oprávněně předpokládat, že v ostatních krajích ČR bude situace obdobná, jelikož všechna zařízení ústavní péče fungují ve stejných podmínkách a řídí se stejnými platnými předpisy. Potvrzují to také předchozí zkušenosti autora a jiné studie sledující strukturu nákladů a výdajů ústavních zařízení.

Studie se nejprve zabývala otázkou nákladů vykazovaných sledovanými ústavními zařízeními a zaměřila se přitom na tzv. nadlimitní náklady, tedy náklady, které vznikají pouze jako důsledek činnosti těchto zařízení a které lze – za určitých uvedených podmínek – výrazně snížit či eliminovat. V případě komunitních forem bydlení tyto náklady mohou vzniknout v omezené míře.

Dále byly vytvořeny modelové situace představující dva vybrané typy komunitního bydlení, jimiž jsou domovy pro osoby se zdravotním postižením komunitního typu a chráněné bydlení. U těchto typů bydlení bylo vytvořeno několik variant domácností a odhadnuty náklady na jejich provoz. Tyto varianty byly nejprve porovnány mezi sebou navzájem, poté následovalo srovnání s prokázanými výdaji na ústavní péči. Ukázalo se, chráněné bydlení či domovy pro osoby se zdravotním postižením komunitního charakteru jsou ve většině variant ekonomicky výhodnější alternativou, než ústavní péče. A to jak z hlediska zátěže veřejných rozpočtů, tak z pohledu provozovatelů a uživatelů ústavních zařízení. Pouze několik málo variant se jeví jako ekonomicky nevýhodných. Z ekonomického pohledu lze tedy transformaci ústavních sociálních služeb na služby komunitní doporučit a samozřejmě se předpokládá, že transformace bude prováděna s ohledem na skutečné potřeby stávajících uživatelů pobytových ústavních služeb. (Pozn. autora: ideální je péče o potenciální uživatele ještě před jejich zařazením do ústavu - tedy neinstitucionalizovat a vytvářet podmínky pro umožnění jejich života v přirozeném prostředí.). Studie neřeší ani otázku možné optimalizace poskytování služeb a ekonomiky v samotných ústavních zařízeních, což by také vedlo k ekonomickým efektům. Bylo provedeno srovnání současného stavu ústavní péče a komunitní péče, kde byly nastaveny parametry pro péči dle stávajících pravidel transformace¹. Není vyloučeno, že i zde jsou ještě určité rezervy (výhledově možná ještě nižší míra podpory, úspornější domácnosti).

Samostatnou otázkou je finanční výhodnost zkoumaných modelů pro samotné uživatele ústavních či komunitních služeb. V jejich případě bude vždy třeba přihlížet také k jejich finančním možnostem, potřebě pomoci a podpory, individuálním životním podmínkám a osobním dispozicím. Tyto aspekty již úzce souvisejí se sociálními aspekty přínosů transformace². Ty byly v této studii zmíněny jen okrajově, je však třeba mít na paměti, že v souvislosti s jakýmkoliv opatřeními, která mají ovlivnit životní podmínky nebo sociální situaci člověka, mohou mít sociální aspekty velmi důležitý, ne-li zásadní, význam a nelze je od těch ekonomických oddělit.

¹ Kritéria transformace, deinstitutionalizace a humanizace sociálních služeb, MPSV, 2009.

² Je třeba také vzít v potaz další společenské efekty transformace, jako např. snížení nákladů na zdravotnickou péči poskytovanou uživatelům ústavních služeb – po přechodu do komunitního prostředí klesá medikace. K tomuto a dalším společenským efektům viz Konceptualizace a vymezení společenských efektů (přínosů) transformace ústavních služeb na služby komunitní v ČR (MPSV, 2013).